

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT
2000

INNHOOLD

Side

Beretning 1999/2000	3
Innholdsfortegnelse for Sopelimen 1988-1999	6
Livet på Eklund.....	11
Fra okkupasjonstidens Nesodden – skolegang i brenselsferien	21
Willy Karlsen – en hedersmann fra Fjellstrand	27
Rektor Anders Steinsholt	31
Til minne om kjære, gamle Breidablikk	35
Stenene i vannet.....	39
Litt om Oksval	43
Jeg minnes kramkaren	47

Forsidebildet: Eklund ungdomslokale i dag.

BERETNING

1999/2000

Styret har i perioden hatt 4 møter. Varamedlemmene har vært innkalt til alle møtene. Nesodden Historielag har nå 167 familiemedlemmer, 201 enkeltmedlemmer, i alt 536 medlemmer, hvorav et æresmedlem, Sverre Fundingrud.

Styret har i perioden bestått av følgende:

Leder: Per Nordal
Nestleder: Finn Grøstad
Kasserer: Bjørg Gulbrandsen
Sekretær: Grethe Fossum
Styremblem: Per Wetlesen

Varamedlemmer:

Rigmor Amundsen
Harald Lorentzen
Håkon Hagberg

Aktiviteter:

November 1999:

Oppussing av den gamle telefonkiosken på Hasle.
Adventsfest på "Varden". Stand med salg av
"Sopelimen" og bind II av Nesoddens Historie.

Desember 1999:

Stands på kjøpesentrene over hele Nesodden med salg av
"Sopelimen". Salget har gått strykende.

Mars 2000:

"Mellom fjordene blå", kåseri m/lysbilder ved Kåre Fenn på
Samfunnshuset.

Juni 2000:

Rusletur til Johnsrud gård med over 100 deltakere.

Medarrangør av "Pilegrimsferden" fra Nesodden kirke til To gård - ca. 140 deltakere.

September 2000:

Medlemstur til Hovedøya.

Medarrangør av "Kulturmarsjen 2000" - ca. 300 deltakere.

Oktober 2000:

Foredrag av Stein Turtumøygard: "Fra Viborgløkka til Roligheten".

November 2000:

Årsmøte i kafeteriaen på Nesoddtunet.

Diverse:

- Gjenoppføringen av det gamle våningshuset fra Vestre Fundingrud på To gård er i rute takket være:
- En enorm innsats av Prosjektgruppa, bestående av: Per Wetlesen, Helge Hansen, Erik Toje, Norodd Grefstad og deres dyktige medhjelpere.
- En enorm respons fra befolkningen med økonomisk støtte til prosjektet.
- En enorm interesse og hjelpsomhet fra Nesodden kommune v/ordfører Erik Moe.

- Styret vil på årsmøtet legge frem forslag om retningslinjer for arbeidet med Nesodden Historie bind III.
- Det har vært holdt en rekke foredrag i lag, foreninger og skoler.

- Samarbeidet med Follo Historielag går meget bra. Nesodden Historielag har bl.a. mottatt kr. 7.290.- i aktivitetstilskudd de siste to årene.

Per Nordal, formann

Til årsmøtet 2000 fra bokkomiteen:

Komiteen for «Sopelimen» og Nesoddens Historie bind III

har i siste årsmøteperiode hatt fire møter og ett møte med formannen og nestformannen i Historielaget.

Komiteen har fremmet to skriftlige forslag til styret om hvordan den mener arbeidet med bind III kan startes opp innenfor den økonomiske rammen som i dag er til stede.

Komiteen har i sitt forslag datert 25.02.00 lagt vekt på hva som kom til uttrykk i saken fra årsmøtedeltakerne 1999.

Komiteens forslag har ikke fått tilslutning fra styret.

Komiteen har i skriv av 25.02.00 stilt spørsmål om et felles møte med et samlet styre. Vi fremholder at en muntlig kommunikasjon lettere gir løsninger.

Etter å ha lansert tanken om et felles møte uten å få respons foreslår komiteen i skriv av 02.06.00 til styret:

Nesoddens Historie bind III føres opp som sak i årsmøtet 2000, jfr. vedtektenes punkt 6.

Samtidig meddeler komiteen at de stiller sitt arbeide i bero inntil saken er behandlet og vedtak fattet av årsmøtet.

Kirsten Johnsrud Lunde

Jan Røer

Randi Moe

**NESODDEN HISTORIELAG
INNHOIDSFORTEGNELSE FOR "SOPELIMEN"
ÅRSSKRIFTER UTGITT 1988-1999**

- 1988 side 1 NESODDEN HISTORIELAG -
lagets formålsparagraf, med en hilsen fra styret
side 2 JØRGEN BYE: et dikt - "En skogtur"
side 7 NESODDEN KIRKE - "Kirken den er et gammelt hus"
side 14 KIRKEVIKA - litt av hvert om Kirkevika
side 18 NESODDEN LANDBRUKSLAG - tidligere
Landmannslaget
side 22 KART OVER NESODDEN - med gårdsnummer og
navn
side 24 MATRIKKULERING og EIENDOMSREGISTRERING
side 28 BÅTTRAFIKKEN NESODDEN - OSLO fra april 1874
side 37 NESODDEN TELEFONSELSKAP - stiftet 1891
side 43 ORDFØRER THOR EGGEN - hilsen til Årsskriftet
side 45 ETTERSKRIFT - fra SOPELIMENS redaksjonskomite
- 1989 side 1 HILSEN FRA STYRET I NESODDEN HISTORIELAG
side 2 NESODDEN ELEKTRISITETSVERK - Fra 9.5.1914
side 6 LITT OM VEIENE PÅ NESODDEN
side 8 RODEMESTERENS PLIGTER M.V.
side 11 VEGETASJONEN PÅ NESODDEN
side 13 BEFOLKNINGSUTVIKLINGEN I
NESODDEN PRESTEGJELD
side 19 NESODDENS ELDESTA BEDRIFT - Løes Landhandleri
side 21 RØER GÅRD - 1589 - 1639 - 1989
side 28 JAER UNGDOMSFORENING - EKLUND - stiftet 1892
- 1990 side 1 NESODDEN HISTORIELAG 10 ÅR - stiftet 21.10.1980
side 7 MINNER FRA FAGERSTRAND BRYGGE -
v/Arne Eriksen
side 12 MERE OM VEIENE PÅ NESODDEN - v/Lars
Næverlid

1990 Forts.

- side 18 H. LØVENSKIOLD forteller til Øistein Parmann
- side 22 POST OG POSTGANG PÅ NESODDEN
- side 26 SKATTEBØKER FRA KRANGE PÅ 1700-TALLET
- side 34 DET LYSNET I SKOGEN, av Randi Moe
- side 37 GRATULERER MED 17. MAI 1989 - v/ Arne Eriksen

1991 side 2 FORMANNEN i NESODDEN HISTORIELAG
tar ordet

- side 4 SLAKTING PÅ NESODDEN - v/Lars Næverlid
- side 6 NESODDEN AMATØRORKESTER - stiftet 8.11.1946
- side 15 FISKE I BUNDEFJORDEN
- side 23 NESODDEN HELSELAG - stiftet i 1916?
- side 32 SPRO - betraktninger v/Randi Moe
- side 41 BLYLAGET - kort omtale v/Randi Moe

1992 side 1 ÅRSMELDING 1991/92 NESODDEN HISTORIELAG

- side 4 EN LEVEVEI PÅ NESODDEN - v/Lars Næverlid
- side 6 RUTEBÅTFORBINDELSEN I KRIGSTID
- side 10 FISKERFAMILIEN PÅ OMMEN - fortalt av I.Hokholt
- side 14 GLIMT FRA EN BARNDOM I 1920 -1930 ÅRENE
- side 23 HUSMORSKOLEN PÅ NESODDEN - GULSTAD
- side 30 JAER UNGDOMSFORENING og UNGDOMSLAGET
FREMAD
- side 32 MITT ANDRE HJEM - v/Marit Jahr Evensen

1993 side 1 ÅRSMELDING 1993 NESODDEN HISTORIELAG

- side 3 MENNESKER I HVERDAGEN - v/Kåre Fenn
- side 15 JAER SKOLES MUSIKKORPS - stiftet 19.10.1937
- side 21 TJERNSBRÅTEN - v/Orville Kjærstad
- side 23 DET VAR ANDRE TIDER DET.... v/Randi Moe
- side 25 MINNER FRA SVESTAD
- side 28 DOBBELTARBEIDENDE KVINNER av Aslaug Loge
- side 30 ROB. BRAAMANNs REDSKAPSFABRIKK

- 1994 side 2 ÅRSBERETNING 1994 NESODDEN HISTORIELAG
 side 3 TANKANLEGGET FAGERSTRAND/NESODDEN
 side 7 LITT OM SKIHOPPING PÅ FAGERSTRAND
 side 10 TRE DAGER I MAI - FRA KRIG TIL FRED
 side 21 LILLEENGEN SUKKERVAREFABRIKK -
 E.FJØRTOFT
 side 27 LANDHANDLERIENE PÅ NESODDEN
 v/Randi Moe
 side 34 DEN BESTE TID AV VÅRT LIV, av Mosse Fyrbu
 side 39 TORVALD - minnet av Arne Eriksen
 side 42 MYKLERUD SPORTSPASS - v/Arne Eriksen
 side 44 Oddvar Bye: SANG TIL MYKLERUD SPORTSPASS
- 1995 side 2 ÅRSBERETNING 1995 NESODDEN HISTORIELAG
 side 3 MYKLERUD SKOLE - v/Grethe Fossum
 side 14 NESODDEN PRIVATE FATTIGPLEIE stiftet 1872
 side 16 SLEKTEN MULLER OG NESODDEN KIRKE
 side 19 RØTTER... v/Kåre Fenn
 side 25 EN UNDERLIG OPPLEVELSE
 side 27 DANSEN DEN GÅR PÅ ALLE BRYGGENE....
 side 31 ULVSVIK - DET OPPRINNELIGE URSVIK?
 side 34 NAVNET URSVIK - v/Dag Hennum
- 1996 side 4 ÅRSBERETNING 1996 NESODDEN HISTORIELAG
 side 6 10 ÅR.... siden det første årsskriftet
 side 7 TJERNSBRÅTEN SPEIDERHYTTE - v/Jonn Petersen
 side 11 MENNESKER JEG MØTTE - v/Randi Moe
 side 14 BARNDOMMENS GRØNNE DAL...
 v/Kirsten Johnsrud
 side 22 SOSIALT SAMVÆR - UTE-DANSE-PLASSENE
 side 29 ELEV PÅ JAER... v/Kåre Fenn
- 1997 side 4 ÅRSBERETNING 1997 NESODDEN HISTORIELAG
 side 5 EN HILSEN FRA MARGIT OG ARNE ERIKSEN
 side 6 TAUBANEN FRA HUMLESEKKEN TIL STORE RUD

1997 forts.

- side 11 INNFLØTTER, KRIG OG FRED, OG NESODDING
- side 16 LITT OM NESODDTANGEN v/Per Nordal
- side 21 HELLVIKTANGEN, MITT FØRSTE BOSTED
I NORGE 1939

1998 side 3 RETTELSE TIL SOPELIMEN 1998

side 4 ÅRSBERETNING 1998 NESODDEN HISTORIELAG

side 6 MINNER FRA MELLOMKRIGSÅRENE -
Per Johansen

side 10 MENNESKER JEG MØTTE
v/Kirsten Johnsrud Lunde

side 12 DEN SISTE BELGETREDER - Kåre Fenn

side 18 DET GAMLE HANDELSSTEDET PÅ
FAGERSTRAND

side 22 VEGVOKTEREN av Grethe Fossum

side 28 VÅNINGSHUSET PÅ FUNDINGRUD VESTRE

side 33 VÆRSÅGOD NÅ ER DET DIN TUR ! v/Åste Eggen

side 39 ISDRIFTEN PÅ NESODDEN v/Tone Wetlesen Bjærke

1999 side 4 ÅRSBERETNING 1999 NESODDEN HISTORIELAG

side 11 EKESKOG OG NATURVERN PÅ NESODDEN
av Paul røer

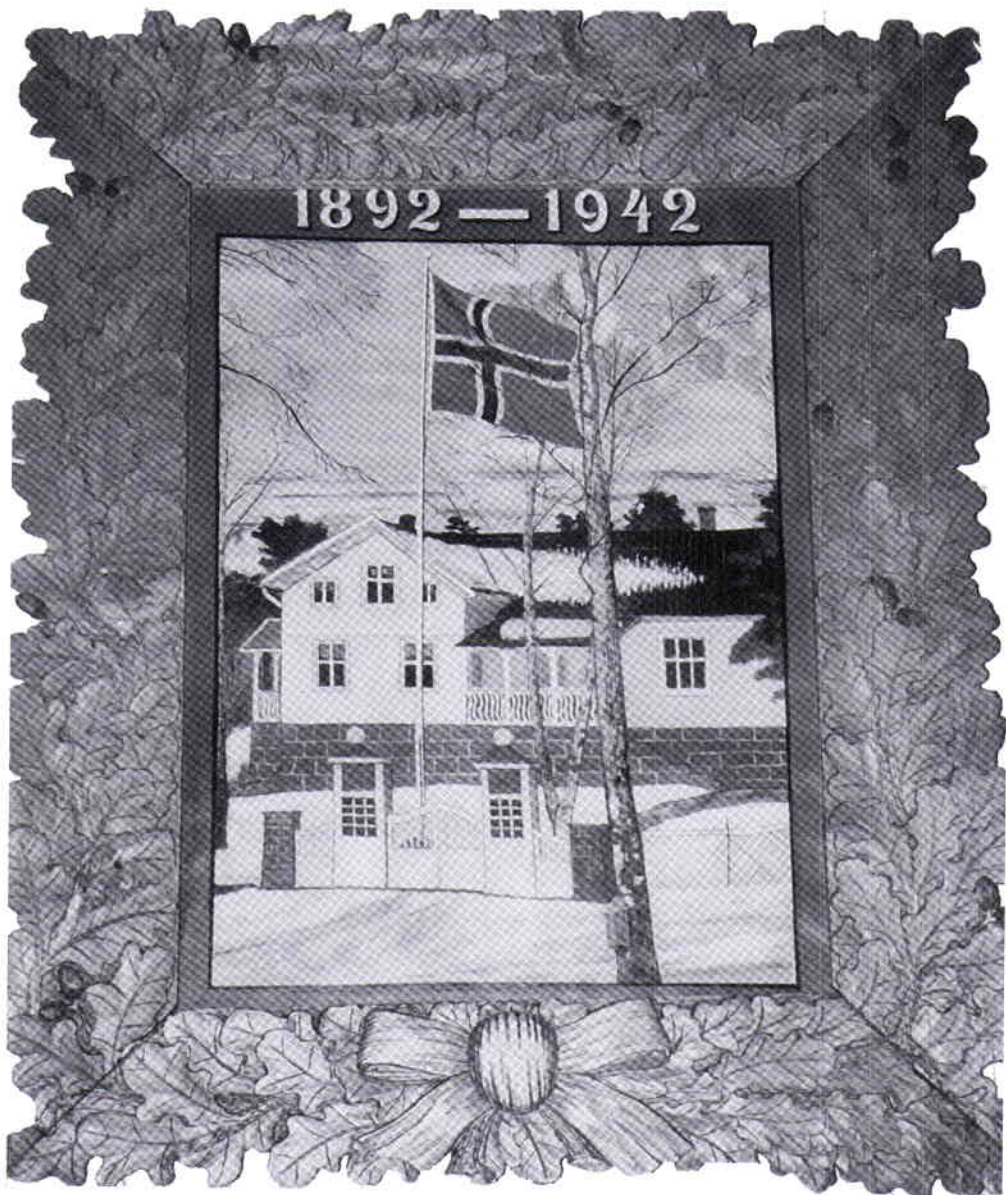
side 21 LITT OM ILDJERNET v/Per Nordal

side 28 SKURONN v/Kåre Fenne

side 36 JO-BU KOM , SÅ, VANT OG FORSVANT
av Bjørg Gulbrandsen

side 39 «DOBBELTARBEIDENDE KVINNER»
av Randi Moe

side 44 INTERVJU MED BALTZER LØES I 1946
av Aud Andersen

Maleri med ramme, utført av maler og treskjærer Johan Fuglesang, som han skjenket Jær Ungdomsforening ved 50-årsjubileet 25. april 1942.

Livet på Eklund -

*- et levende kulturtilbud for generasjoner
- inn i sitt tredje århundre.*

Av Kåre Fenn

I vårt "nye" århundre - år 2000 - har vi måttet lære oss at dersom vi sier "i forrige århundre", kommer vi til kort dersom vi mener å referere til noe som skjedde på 1800-tallet. Slik blir det også når vi ønsker å betrakte noe som vi, relativt sett, ikke synes ligger så langt tilbake i tiden. Vi oppdager likevel etter hvert at visse hendelser kommer inn i et visst tidsperspektiv, som rettferdiggjør at vi kan se tilbake på viktige og verdifulle tiltak i bygda gjennom et historisk lys, som vi som har levd en stund føler at vi til en viss grad har hatt kontakt med i det den noe fjernere historie forteller om.

Ikke minst når vi ser tilbake på den første spiren til et kulturhus på Nesodden, og vi tar utgangspunkt i dagen den 24. april 1892. Det som skjedde denne dagen var nøye forberedt av lærer og kirkesanger John Gjefsen og frue på Jaer skole - hvor de tok i mot sogneprest Wilhelm Cato Grieg og frue. De vedtok der og da å stifte Jaer og Berger Ungdomsforening. Dette var den første forening i sitt slag på Nesodden. Grunntanken bak dette initiativ var å "løfte ungdommen opp over alt det lave og smålige, gi dem interesse for noe høyere og gjøre dem til gode og lyse mennesker", som fru Gjefsen senere uttalte det ved 25-årsjubileet i 1917.

De aller første årene ble medlemsmøtene holdt i skolestua på Jaer. Det raskt økende medlemstall og de små lokaliteter førte til at Jaer og Berger krets måtte skille lag. I den første tiden slet likevel foreningen med å holde det hele i gang. Hovedårsaken var at man savnet et egnet sted å være med sine møter.

Det var et stort engasjement blant de unge i kretsen helt fra den første tiden. I 1905 ble det gjort vedtak som skulle få stor betydning,

ikke bare for Jaer krets, men man kan trygt si for hele Nesodden. For det første vedtok man å endre navn til Jaer Ungdomsforening. For det andre gikk man inn for å skaffe eget lokale - eget hus. Ut fra dette siktemål steg nå interessen for foreningen betraktelig. I 1908 var planleggingen kommet så langt at man kunne gå til innkjøp av tomt. Fra eiendommen Søndre Grøstad ble det avstått nødvendig areal til den nette sum av kr. 300.- To år senere ble det valgt byggekomité, og i løpet av året 1910 og frem til mai 1911 ble Jaer Ungdomsforening's eget hus bygget. Og den 17. mai 1911 - selve innvielsesdagen - overtakelsen av "Eklund" - er blitt karakterisert som den største dagen i Jaer Ungdomsforening's historie. I ettertid er det også riktig å si at Eklund kom til å få betydning som et kulturhus for hele Nesodden.

Bak dette tiltaket skjuler det seg et ubrytelig samhold og en dugnadsånd som er unik.

Føruten et lån i Nesodden Sparebank på kr. 5.000.-, hadde JUF selv et byggefond med kr. 3.150.-, samt pengegaver på tilsammen kr. 600.- Byggefondet var opparbeidet med inntekter fra bl.a. basarer, skuespill, fester og pakkeauksjoner. Dessuten hadde enkelte gitt tømmer til byggingen som gave. Samme året som overtakelsen skjedde, ble det også bygget stall. Stallen lå tvers over veien for porten, det som var hovedinngangen tidligere. Men pga. veiutvidelse og den stadig økende trafikken på veien forbi Eklund,

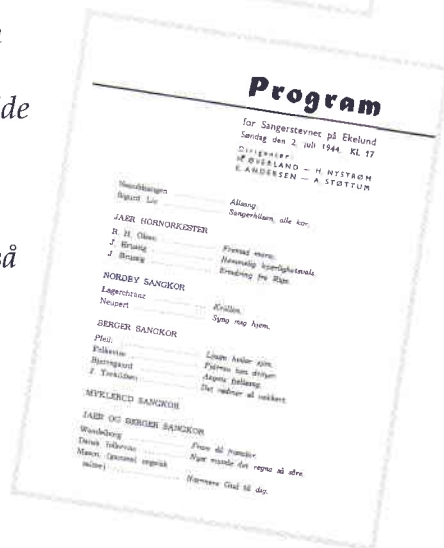
ble denne adkomsten stengt og både stallen og den vakre porten fjernet. Når det gjelder selve navnet Eklund, har det vel neppe vært store diskusjoner om det, fordi det er nærmest naturgitt der huset ligger omgitt av de store eiketrærne. Diskusjonene gikk mer på hvordan navnet skulle staves - Eg - Eik - Ek...

Eklund har opp gjennom årene hatt tiltrekningskraft, både for arrangementer av de mest forskjellige slag og for folk flest fra hele Nesodden. For å gjøre lokalet enda mer attraktivt, ble det i 1934, ved hjelp av innsamlede midler i et nytt byggefond besluttet å forlenge lokalet med et tilbygg, som utgjorde en vakker og til da rummelig scene. For å fremføre skuespill o.l., hadde man tidligere måttet nøye seg med en "plattung" på gulvet i selve lokalet. I tillegg fantes div. utstyr, bl.a. turn-

Vi viser her en rekke programmer fra den mest aktive perioden under krigsårene 1940-1945. Det meste skjedde i samarbeide mellom Jaer Ungdomsforening, Jaer Sangkor og Jaer Hornorkester. Naturlig nok ble det da også mange sang- og musikkarrangementer, men med innslag også av annen underholdning.

Publikumsoppslutningen var alltid meget god. Det Rustne Horns Kabaret satte vel en publikumsrekord, som så vidt man vet ikke er tangert til dags dato med over 400 billetter solgt til én forestilling.

apparater. Det ble innkjøpt filmfremviser for vanlig skolefilm, som supplement til foredrag etc.

Det "nye" Eklund virket tiltrekkende på mange. Det gav inspirasjon og knoppskyting. Blant meget annet hadde Jaer Sangkor, stiftet i 1918, sine øvelser her, samt at koret arrangerte en rekke konserter, underholdningsaftener, samt sangerstevne - og ikke å forglemme 30-årsjubileumskonsert i 1948. Jaer Hornorkester, som var en fortsettelse av Jaer Skoles Musikkorps fra før krigen, holdt sine øvelser her. Både korpset og koret hadde store felles musikkarrangementer, både under og etter krigen. Det som folk i kretsen ennå erindrer er korpsets oppsetting av "Det Rustne Horn's kabaret". Aldri har det vært så fullt av tilhørere innenfor dørene under noe arrangement før eller siden på Eklund som under de to forestillingene, 16. januar

Aktørene i «Det Rustne Horns kabaret»: Bjarne og Sverre Fenn, Leif Widnes, Rolf Karlsen, Reidar Løes, Storm Davidsen, Danckert Krohn Holm og Thomas Hasle. Sittende: Alf Olsen og Henrik Klaveness.

Jaer Hornorkester anno 1943: Thomas Hasle, Finn og Bjarne Grøstad, Bjarne Fenn, Rolf Karlsen, Johan Næverud, Kåre Fenn, Per Strømme, Leif Widnes og Leif Braaman.

og 27. februar 1943. Til en av forestillingene ble det solgt over 400 billetter!

Livet på Eklund fungerte fra tid til annen som et sted med en "doft fra den stora verden". Hit kom de som på den tiden var kjendiser i kulturlivet. En kan nevne i fleng: Roy Fox Band, som hadde fast engasjement på Ingierstrand Bad. Jazzband med bl.a. Rowland Greenberg. Sølvi Wang opptrådte her i en alder av 11 år. Petter Løkke, Synnøve Haugan, Ella Peeters, Toralf Tollefsen, Hermann Hermani & co. Lottar Seeborg. Åge Hansen, Henrik Klaveness, Arne Skjold. Hvem av oss litt tilårskomne har vel glemt humoristen Kikkan Schjørn, illusjonisten Nordenstam jr. med sin fantastiske evne til å hypnotisere relativt stødige og trauste nesoddinge. Hver sommer gjennom mange år arrangerte Torrvik vel's

idrettslag "Torif", den såkalte "Torifrevyen" med deltakelse av amatørkunstnere på sitt beste, bl.a. lege, forfatter og filmskaper Victor Borg. Mary Barrat Due og sønnen Stephan Barrat Due, samt sangeren Egil Nordsjø holdt konsert her. Fiolinisten Rolf Myklebust opptrådte sammen med Jaer Sangkor. Under et arrangement med flere aktører, var det sagt at Jens Book Jensen også skulle opptre. Tiden gikk. Publikum begynte å bli utålmodige. En og annen ytret seg noe høyrøstet etter hvert - "Å blir'e'a denna "Bokken" 'a - kommer'n ikke snart?" Noe svakt, men hørbart oppe bak sceneteppet kom det: "Bæææ - -, å joda, her er'n." Dermed var Jens Book Jensen introdusert på Eklunds scene.

Eklund har vært base for en rekke foreninger. Nesodden Idrettsforening holdt sine medlemsmøter her. NIF arrangerte skirenn, både på klubbnivå og med status som distriktsrenn. Det ble arrangert bokseoppvisning og turnoppvisning. Jaer Skole

«Rollebilde» fra Jaer Ungdomsforenings oppsetning av «Kjærlighet og tobakksnød» i 1944.

Ofte var det slik på Eklund som i mange andre sammenheng, at flere av dem som holdt "liv" i livet på Eklund gikk igjen som "Tordenskiolds soldater". Jaer Sangkor's medlemmer utgjorde i så måte en bærebjelke i denne virksomheten. Ved siden av selve korvirksomheten, deltok samtlige kor-medlemmer mer eller mindre i alt det som ellers krevet en innsats for at det ble liv på Eklund. Jaer Sangkor holdt det gående i 40 år. Ved nedleggelsen kunne man se tilbake på en allsidig virksomhet, med bl.a. to radio-konserter i NRK – på direkten! Utallige konserter og deltakelse på de tradisjonelle sangerstevner rundt omkring i Follo. I pinsedagene 1946 var Jaer Sangkor deltakere ved Landssangerstevnet i Oslo, i regi av Norges Sangerlag, hvor over 4.000 sangere fra hele landet deltok. Jaer Sangkor's virksomhet representerer en høyt skattet verdi, både av sosial og kulturell karakter. På dette foto ser vi koret samlet under et besøk i Røyken 1952.

hadde sine tradisjonelle juletefester hvert år på Eklund. Jaer Helselag og Nesodden Helselag hadde egne møter, samt en rekke demonstrasjoner og informasjonsmøter, fester for eldre osv. Hver høst ble årets konfirmantkull i Jaer krets invitert til opptaksmøte i

Jaer Ungdomsforening. Under vinterkrigen i Finland 1939-40 ble det arrangert såkalte Finlands-aftener, hvor lokale krefter deltok sammen med bl.a. finske kunstnere, og hvor det ble samlet inn midler til støtte for finnene i deres kamp mot overmakten. Det ble holdt politiske valgmøter foran stortings- og kommunevalg. I tillegg kom det en rekke kjente foredragsholdere - som f.eks. populære Leif Tvedt og Gunnar Raabe med sine flotte fargelysbilder fra norsk høyfjellsnatur. Like etter krigen ble det etablert en leikarring som trofast holdt sine øvelser i en del år. Og ennå har jeg ikke nevnt alle festene, bridgeklubben og barnehaven.

Alle disse aktivitetstilbudene gjorde sitt til å knytte både barn og unge - mennesker i sin alminnelighet til stedet Eklund, et sted å være for flere generasjoner ikke bare i Jaer krets, men for hele bygden.

I 1999 kom det ut en publikasjon om kulturminner på Nesodden, hvor det heter at virksomheten på Eklund lå nede under krigen. Dette medfører selvsagt ikke riktighet - som det fremgår av det jeg allerede har nevnt - foregikk for en stor del av dette under selve krigsårene, hvor det meste var forbudt av nazistene og okkupasjonsmakten. Eklund ble for mange det faste og trygge. For enkelte det "annet hjem". Jaer Ungdomsforening hadde sine faste medlemsmøter hver 14. dag, med underholdningskomité og håndskreven avis, debatter og foredrag, samt en rekke felles arrangementer med Jaer Sangkor og Jaer Hornorkester. Det var innøving av skuespill og sketsjer. På julemøtene 2. juledag, samt en dag i forbindelse med påsken, ble det hvert år i mange år fremført skuespill. Det ble drevet gymnastikk bestemte ukedager under store deler av krigstiden. Til 50-års jubileumsfest i 1942 møttes innpå 200 gjester. Det var krig og okkupasjon. I Norge var det streng matrasjonering med kontroller og forbud. Det mest nærliggende problem for å få avviklet en vellykket jubileumsmiddag for så mange gjester, var å skaffe nok poteter. Datoen for festen var jo 25. april. Hadde jubileumsfesten blitt avholdt om høsten, hadde det nok vært enklere å skaffe poteter, selv under krigen, men nå like før våronna kunne man ikke

like godt sette til livs det som skulle være settepoteter. Men potetene kom på bordet. Og både middagen og jubileumsfesten ble vellykket - et minne noen lever på fremdeles!

På forunderlig vis ble ikke miljøet på Eklund berørt, eller på noen måte forgiftet av den onde ånd under krigen 1940-45. En episode må dog nevnes, selv om den ikke har noen tilknytning til det som vanligvis foregikk på Eklund i krigsårene. Sogneprest Lars Bakke Asbjørnsen hadde skaffet seg en helt ny og flott Ford V 8 personbil like før krigsutbruddet. Han som så mange andre måtte likevel finne seg i å la bilen stå pga. bensinrasjonering og at han ble nektet kjøretillatelse. Sogneprest Asbjørnsen skaffet seg i stedet en hest som han red på for å kunne utføre sin prestetjeneste i Nesodden prestegjeld i krigsårene. Ikke nok med at han måtte la bilen stå i garasjen, nazistene kom og beslagla bilen til sitt eget bruk! Asbjørnsen fikk så en gang tips om at bilen var observert ved Eklund. Han før umiddelbart til Eklund. Takket være dobbelt nøkkelsett kunne han låse seg inn og starte bilen, og kjøre den hjem i sin egen garasje i prestegården. Så vidt vites ble den stående der til krigen var slutt!

Lokalene på Eklund ble ellers gjenstand for en noe spesiell oppmerksomhet i maidagene 1945, i det en stor del av bygdas nazisympatisører og NS-medlemmer ble fraktet hit og satt i midlertidig arrest.

Men livet på Eklund har fortsatt ufortrødent videre også i de siste femti år av det "forrige" århundre. Helt uten problemer kan man vel ikke si det har gått. Men nok en gang har dugnadsånden og samholdet gjort det mulig å holde det tradisjonelle stedet i drift. Kinodrift ble en viktig støtte til en alltid skrantende økonomi. Det alltid pågående forfall for et så stort hus, samt nødvendige utvidelser og å kunne etterkomme allehånde pålegg fra det offentlige vedr. sanitæranlegg og kjøkkendrift etc., krever store uttelling. Kravet til komfort og det å bli underholdt, samt den svake økonomien og en noe laber interesse var nok en viss tid en trus-

sel også for livet på Eklund. Men i god tid foran Jaer Ungdomsforening's 100-årsjubileum i 1992, tok noen av de yngste ungdommene selv et initiativ sammen med noen av de litt eldre for å sette Eklund i mønstergyldig stand til det store jubileet. Og slik ble det. JUF kunne feire sitt hundreårsjubileum i eget, godt vedlikeholdt hus Eklund - ungdommene hadde lagt en alen til sin vekst!

Det er absolutt ingen tvil om at livet på Eklund har hatt og har en bestemt verdi for alle dem som har gått ut og inn her. Alle har alltid fått "noe" med seg. Hovedæren for dette vil naturlig tilfalle den oppdragende virkning og skolering som Jaer Ungdomsforening alltid har stått inne for. Disse grunnverdier er det vel verd å ta vare på og videreutvikle inn i det nye århundre.

Det er sagt - paradoksalt nok - Jaer Ungdomsforening er landets eldste ungdomsforening!

Uten livet på Eklund hadde det neppe blitt slik.

Fra okkupasjonstidens Nesodden

Av Anders Steinsholt

Mitt første år ved Nesodden private realskole på Fjellstrand, 1941-1942, var ganske begivenhetsrikt. Det toppet seg mot slutten av mars måned, da det kom beskjed fra de nazistiske myndigheter om at skolen skulle ta en måneds "brenselsferie". Riktignok hadde det vært en rekordkald vinter, men nå var vårsøla begynt å varme, og hva var da meningen med brenselsferie?

Forklaringen fikk vi snart da det ryktes at de omtalte myndigheter drev på med å arrestere lærere utover i landet. Det var en reaksjon på at vi hadde sendt inn skriftlige protester mot å bli registrert i Quislings "lærersamband". I hele landet ble det arrestert ca. 1.000 lærere, og ganske mange av dem ble sendt til straffeleir i Kirkenes. På Nesodden ble ingen av lærerne arrestert - og jeg mener å ha grunnlag for å gi naziordføreren æren for det.

Hvordan opplevde så elevene det hele? I en samling av stiler har jeg funnet en om emnet, skrevet av den gang 16-årige Aslaug Granerud, som gikk i andre realskoleklasse. Jeg gjengir den nedenfor. Først må jeg forresten fortelle at Aslaug, sammen med Hildur Strøm, gikk fra Hellvik til Fjellstrand - og tilbake i tre år (1940-43) for å komme på realskolen. De fikk muligens buss fra Sandaker til Fjell en periode, men likevel var det en prestasjon som det selv den gang sto respekt av. Det gjenstår å fortelle at skolen fikk dispensasjon for å begynne undervisningen igjen etter ca. 2 uker, fordi skolen ikke hadde eksamensrett og elevene derfor måtte gå opp til eksamen i samtlige fag.

Skolegang i brennelsferien

En dag i slutten av februar kom lærerne og sa at vi skulle få en måneds brennelsferie. Vi ble svært forbauset over å få ferie nå som det var begynt å bli mildere, når vi ikke hadde fått det før.

Men det viste seg at det ikke var rare ferien vi skulle få. Det gjaldt i hvert fall oss i andre klasse. Først spurte presten så pent om vi ikke kunne komme til ham i Prestegården hver fredag, og etterpå kom Holøien og sa at vi måtte komme til ham hver fredag også. Vi var bare glade til, for ingen av oss likte å få ferie.

Da fredag kom var det igjen blitt kaldt. Kirsten kom til meg da klokken nærmet seg halv ti, og ikke lenge etter kom Hildur. Over jordene var det veldig kaldt, og jeg trodde nesten jeg skulle frosset av meg både nesa og ørene. Bjørn var tidlig ute og kom og møtte oss, for han torde ikke gå inn alene. Da vi kom til Prestegården, ble vi stående utenfor og trette om hvem som skulle banke på. Vi hadde mest lyst til å stå der til presten kom og ropte på oss. Heldigvis kom Sigrid i et av vinduene og så oss, og hun kom ut og ba oss inn. Vi skulle være på kontoret til presten. Presten ba oss ta plass. Kirsten, Hildur og jeg løp straks til sofaen, for den så så behagelig ut. Bjørn satte seg beskjedent på en stol. Så satt vi og pratet med presten en stund, og vi likte oss veldig godt. Men presten glemte nok ikke at vi hadde lekser, og snart begynte han å høre den ene etter den andre. Det gikk svært bra, sa presten i hvert fall, men det er slett ikke sikkert han mente det. Da vi hadde holdt på en time, sa presten at vi kunne få et lite friminutt, så kunne vi spise. Etterpå skulle frøken Magnus komme og snakke litt med oss. Så gikk han ut.

Vi dro fram matpakker og melkeflasker, og syntes vi hadde det mye finere her enn på skolen. Kirsten og jeg kunne ikke bli enige om prestekragen var av papir eller tøy. Vi hadde sittet og sett på den hele tida.. Kirsten mente den var av papir, men jeg sa at den var av tøy. Kirsten tror at alt er av papir nå for tida, hun stakkar.

Siden kom frøken Magnus. Det første hun sa da hun kom inn var:

“Nei, gid, er det virkelig ikke flere enn fire elever i denne klassen...?” Det hun skulle si oss, var at vi skulle komme på Gamlehjemmet mandag klokken ti. Da skulle vi skrive engelsk gjenfortelling.

Så dro vi avsted til Mellom-Granerud, hvor vi skulle være klokka tolv. Kirsten og Bjørn hadde visst tenkt å fortsette forbi Mellom-Granerud, om jeg ikke hadde ropt på dem. Holøien sto på trappa og

Nesodden realskole, elevkullet 1959-62, b-klassen. 1. rekke fra venstre: Lærer Asgeir Utaaker, lektor Torbjørn Fjellang, adjunkt Marie Hjortland, adjunkt Solveig Brobakken, rektor Anders Steinsholt, cand. mag. Vesla Steinsholt, lektor Normann Nilsen, adjunkt Reidun Guldal, pastor Arne Chr. Berg. 2. rekke: Liv Torunn Kolden, Frøydis Rosasco, Marit Gunnarsrud, Aslaug Stenseth, Åshild Skånland, Jytte Frederiksen, Anne Berit Blakkestad, Bodil Bekken, Hans Juelsen. 3. rekke: Rolf Svendsen, Tove Lise Westli, Grete Iversen, Bente Leknes, Inger Stuen, Eva Ruud, Ellen Syversen, Inger Frydenborg. 4. rekke: Rolf Olsen, Arne Johansen, Oddvar Nylenna, Arild Gjertsen, Fredrik Bucharadt, Per Dahle, Harald Vidnes, Arnt Granerud, Øystein Juelsen.

hilste oss velkommen som en fullkommen vert. Han viste oss inn i et rom hvor det var så varmt som i et drivhus. Der satte vi oss ned rundt et bord, Holøien øverst på høysetet. Der satt vi og regnet til klokka nærmet seg to; da fikk vi lov til å gå hjem.

Så hadde vi fri i to dager, men mandag var det på'n igjen. Da skulle vi til Gamlehjemmet. Bjørn og Kirsten hadde lovet å vente til Hildur og jeg kom. Men da vi kom så vi ingen. Vi ringte på, og en svært blid gammel dame kom og lukket opp for oss. Hun viste oss veien til frøken Magnus. Der satt både Kirsten og Bjørn allerede. Bjørn hadde visst funnet veien ganske lett, mens Kirsten hadde gått kjøkkenveien og endte i kjelleren, hvor hun traff på en gammel mann som viste henne veien opp igjen. Med gjenfortellingen gikk det dårlig. Da frøken Magnus hadde lest den opp to ganger forsto vi ingen ting, og satt bare og stirret på hverandre og ristet på hodet. Heldigvis leste hun den opp en gang til. Etterpå hadde vi historie, og den gikk det bedre med. Så var "skoledagen" slutt. Torsdag skulle vi også til Gamlehjemmet, og fredag begynte vi på den samme runden igjen.

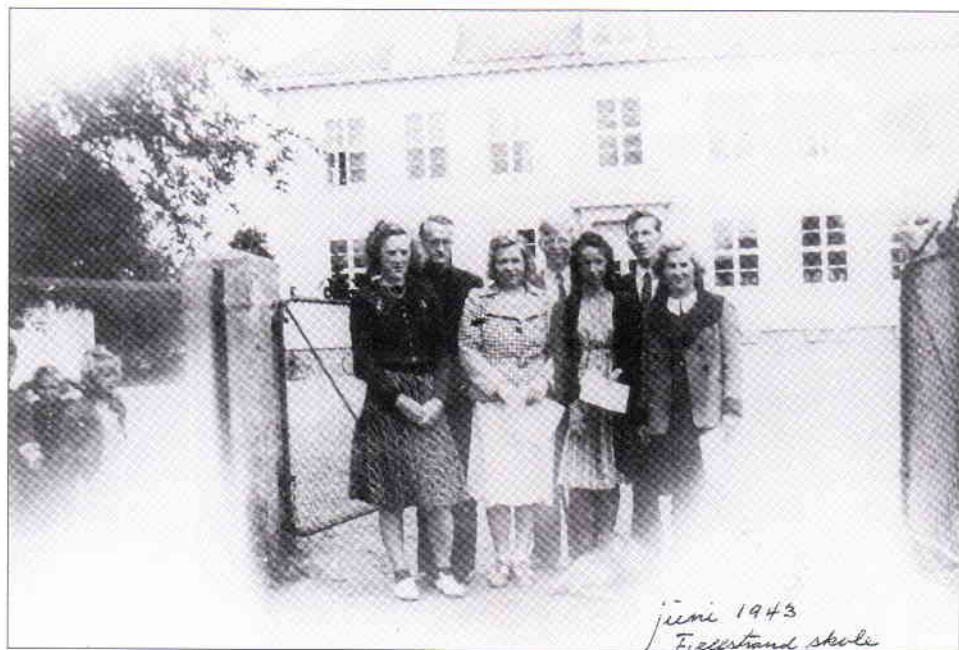
Kommentar fra Anders Steinsholt:

Kirsten bodde jo på Johnsrud, Bjørn på Steilene. Det ble senere et ektepar av dem! Det var ikke flere enn disse fem i klassen. Det er merkelig at ikke Sigrud Magnus visste om det i mars. Hun kom tilbake fra permisjon etter jul. Presten Lars Bakke Asbjørnsen hadde alle skolens klasser i religion. Hans datter Sigrud gikk i første klasse på realskolen. Det var ikke så rart at de fem likte seg på prestekontoret. På skolen holdt de til på det trange kartrommet i 2. etasje, hvor det var satt inn to dobbeltpulter. Sigrud Magnus hadde vel vanskelig for å ta elevene hjem til seg. Hun har vel derfor lånt plass på Gamlehjemmet, hvor bestyrerinnen, frk. Granerud var hennes gode venninne.

A.S.

Kommentar fra Kirsten Johnsrud Lunde:

Vi var altså fem som gikk opp som privatister ved Foss skole i

Her er de fem glade elever med sine eksamensvitnesbyrd i hendene foran Fjellstrand skole en vårdag i 1943. Fra venstre: Aslaug Granerud, Ragnhild Haaland, meg (med hund), Hildur Strøm. Bak: Erling Holøien, Bjørn Lunde, Anders Steinsholt. Det var Sigrid Magnus som fotograferte.

1943(vi hadde jo ikke fått eks.rett enda). Vi gikk opp i alle fag. Sensorene kom ut til oss for det meste, men vi måtte også inn til Foss skole også. Du verden hvor storøyde vi ble da vi måtte entre de høye krakkene da vi skulle tegne «Blekkhus med penneskraft og splitt». Også jeg som overhodet ikke kunne tegne. Ikke fikk jeg plassert bena på den høye taburetten, og hånda skalv. Jeg husker det som det var idag. Jeg kikka litt til en annen elev og syntes det liknet ikke så verst da jeg endelig var ferdig. Men der tok jeg grundig feil. Hun fikk Meget på sitt blekkhus, mitt ble vurdert til Ng.

Håndarbeide. Igjen inn til Oslo til Foss skole. Det gikk dårlig, jeg/vi var nervøse, i helt uvante omgivelser, stakk meg på nåla, den

franske sømmen ble rosa. Jeg fikk dårlig karakter, enda jeg som hadde sydd mesteparten av tøyet mitt fra jeg var 13-14 år. Grinete lærerinne som myste på oss over brillene. Vi var vel ikke alltid glade i fru Lofstad heller, men hun var da blid og grei ofte også.

Ellers kan jeg nevne at vi alle fem fikk Meget i hovedkarakter. For det gode resultat vil jeg fremheve våre dyktige lærere, som tok seg av hver især. (Holøien var min favorittlærer, kanskje spesielt fordi han tok seg av meg i matte. Jeg var flink i praktisk regning, men matte var en gru).

Aslaug fra S. Flateby, Ragnhild fra N. Flateby og Hildur fra Berger, Bjørn fra Steilene, lange veier det. Jeg får si at jeg for engangs skyld bodde nesten sentralt. På ski til Prestegården, Mellom-Granerud og Fjellstrand skole. En riktig gammeldags omgangsskole. (Brenselsstreik). Sterk kulde, veldige snøvintre.

På Prestegården hadde vi Bakke Asbjørnsen i religion. Engang ble han utkalt mens vi var der. Unger var unger dengang som nå. Hva skulle vi finne på. Jo, det ble diskusjon. Var pipekragen til presten av papp eller stoff. Bjørn tok den på, å som vi lo. (Den var av papp).

Så fant vi noen flasker altervin (en var åpnet, vi smakte på den) – den var sur.

For meg står de tre årene på Fjellstrand realskole som en særs viktig og grunnleggende tid for livet mitt.

Kunne saktens utdype dagene mer, men det får bli en annen gang kanskje.

Kirsten

Willy Karlsen – en hedersmann på Fjellstrand

Av Anders Steinsholt

Ikke ante jeg da jeg en junidag i 1938 kom syklende Øvre vei fra Myklerud - sammen med min venn og studiekamerat Ragnvald Bakka - på høyden ved Betania plutselig så tettbebyggelsen og sjøen bak - at jeg skulle komme til å tilbringe nesten 18 år av mitt liv i dette samfunnet.

I Fjellstrand skolekrets ble jeg i årene 1941-1960 kjent med de fleste fastboende! Her fikk jeg en rekke venner for livet. En av dem var en undersetsig, munter og koselig lastebileier, Willy Karlsen. Han hører til blant de beste venner jeg har hatt.

Jeg husker ikke når jeg traff Willy første gang.

Willy var Fjellstrands flyttebyrå!

Men jeg hadde ikke bodd mange ukene på Lunner ved Granerud før jeg ble buden hjem til ham og Margit en lørdagskveld - til et lite selskap. Som felles interessefelt hadde vi musikken - han trompeten, jeg fela. Det varte ikke lenge før vi fikk trommet sammen en liten musikkgruppe. Foruten oss to, tidligere kafèmusiker, fiolinisten Isaksen, karosserifabrikant og amatørklarinetist Martin Urianstad og kontordame Elsa Urianstad - dyktig pianist. Hun var datter av byggmester Kristian Urianstad og bodde hjemme, og det var praktisk for oss å øve der. Vi drev det til noen opptredener på Folkets Hus; det var et stort marked for folk som kunne underholde i krigens år.

Kvintetten gikk mer og mindre i oppløsning etter hvert. Men straks etter krigen gikk flere av oss over i Nesodden Amatør-orkester, som ble stiftet da. Willy fortsatte i dette orkesteret helt til mai 1974. Da begynte helsa å svikte. Å spille trompet i et slikt orkester innebærer et stort ansvar. Det er et dominerende instrument, som krever sikkerhet hos utøveren. En slik sikkerhet hadde Willy. Det var likevel som "lastebilmannen" han ruvet i lokalsamfunnet. Han var kjent og respektert av alle. "Vi får snakke med Willy", var et stadig omkved når noe kom på. Willy visste alltid råd, han og lastebilen. Han utrettet forresten mye også uten lastebilen. Jeg har fremdeles en ekstra stor og bred "bærpeller" som Willy har laget; maken så du ikke i noen butikk! Og så var han så sterk, den småvokste karen. Den første høsten vi var gift, fikk min kone leid et piano på Spro. Å hente pianoet og få det opp den trange trappeåpningen til 2. etasje på Lunner var en smal sak for Willy og en kar til - jeg tror ikke det var flere. Willys hverdag besto av slike og liknende kraftprøver.

Med freden vokste det fram et turbehov hos folk. De få bus-sene som eksisterte kunne ikke overkomme mer enn al-m-innelig passasjerbefordring. Willy visste råd. Han fikk laget et benkesystem som han skrudde fast på lastep Janet. Der var det plass til bortimot 25 personer - dersom noen også satt på golvet. Det ble helgekjøring gjennom hele sommersesongen. Det var grupper

Willy Karlsens lastebil med flyttelasset vårt i det vi flytter fra Skoleveien 24, Fjellstrand i 1961.

av forskjellig slag som meldte seg. Selv husker jeg en helgetur til Odalen for å plukke tyttebær. En hel gjeng av Fjellstrand-venner var med. Realskolens elever og lærere satte stor pris på å kunne bruke Willy til turer og utflukter til - Kongsberg, Numedal, Dagali, Hallingdal, samt ned til Svinesund - for å nevne noen. Det kan også tillegges at 7-årig folkeskole ved Fjellstrand, i mange år ble avsluttet med klassetur. For å kunne delta på disse turene, hadde elevene spart lommepenger gjennom flere år. Hvem var det da som monterte benkesystemet på lasteplanet, plasserte lærere, elever og deres

bagasje og dro i vei? - Willy, selvfølgelig. For alle dem som fikk være med Willy på disse turene har et godt minne med seg videre gjennom livet.

Willy var Fjellstrands flyttebyrå. Vi benyttet ham, både da vi flyttet fra Nesodden i 1961 og da vi flyttet fra Bærum til Halden i 1963. Det var rent forunderlig hvor mye han kunne stable opp på lasteplanet. En kjempemessig presenning beskyttet hele flyttelasset mot regn etc.

Vi holdt jevn og god kontakt med Margit og Willy så lenge de levde. En særlig glede hadde vi av sammen å kunne streife rundt i de vidstrakte tyttebærtrakter mellom Halden og svenskegrensen. Samværet med Willy på mange felt er noe jeg stadig kommer tilbake til når jeg nå i min høye alderdom mimrer om årene på Nesodden. Det var den rikeste periode av mitt liv!

Willy Karlsen var født 10. august 1910 og døde 2. november 1981.

Rektor Anders Steinsholt

Av Randi Moe

Vi som har levd lenge på Nesodden vet hva det betød for kommunen å få realskolen. Vi vet også hva rektor Anders Steinsholt og hans personale betød for utviklingen av kulturlivet her.

Til tross for kummerlige lokaler i Persilengen skole, hadde de en arbeidsglede og innsatsvilje som smittet over på andre. Steinsholt var initiativtaker til at Nesodden Folkeopplysningsråd ble stiftet. Og det var Folkeopplysningsrådet som startet utgivelsen av Foreningsnytt på Nesodden. På en gammeldags stensilmaskin ble publikasjonen stensilert og lagt ut i alle forretningene på Nesodden. Alt arbeide med å få dette gjort ble utført vederlagsfritt.

Nesodden Folkeopplysningsråd lanserte også tanken om at Nesodden burde tilmeldes Foreningen Norden. Og Herlev kommune i Danmark ble Nesoddens første vennskapskommune. Det førte til utveksling av skoleelever og gjensidige besøk av representanter fra administrasjonen og politikerne i kommunen.

Folkeopplysningsrådet sto også i mange år for arrangementet av Nesodd-dagen. Dette arrangementet alternerte mellom de forskjellige skolekretsene. I forbindelse med Nesodd-dagen var det opptog, hvor de forskjellige bedrifter på Nesodden deltok og presenterte hva de produserte. På samlingsstedet hilste ordføreren, og de forskjellige kulturgrupper presenterte seg og viste hva de dugde til. Dette bringer tanken inn på Nesodden Amatørorkester, hvor flere av realskolens lektorer var med. I kommunestyrets møte i desember måned hvert år i mange år, spilte orkesteret som takk for den økonomiske støtte kommunen bevilget hvert år.

Her er realskolen arrangør av skolens sang og musikkraften.

Fordi realskolen hadde sine lokaler i Fjellstrand, var det flere av skolens ansatte som også bodde i kretsen, og sammen med rektor Steinsholt engasjerte de seg i stedets foreningsliv. "Fjellstrand-Gøy" - et arrangement som gikk over lørdag og søndag på Nyborgjordet hver sommer - var Steinsholt, sammen med en annen kjent Fjellstrand-mann, Nils H. Lie, primus motor. Arrangementet bød på aktiviteter og underholdning for alle aldersgrupper, og trakk publikum fra både fjern og nær.

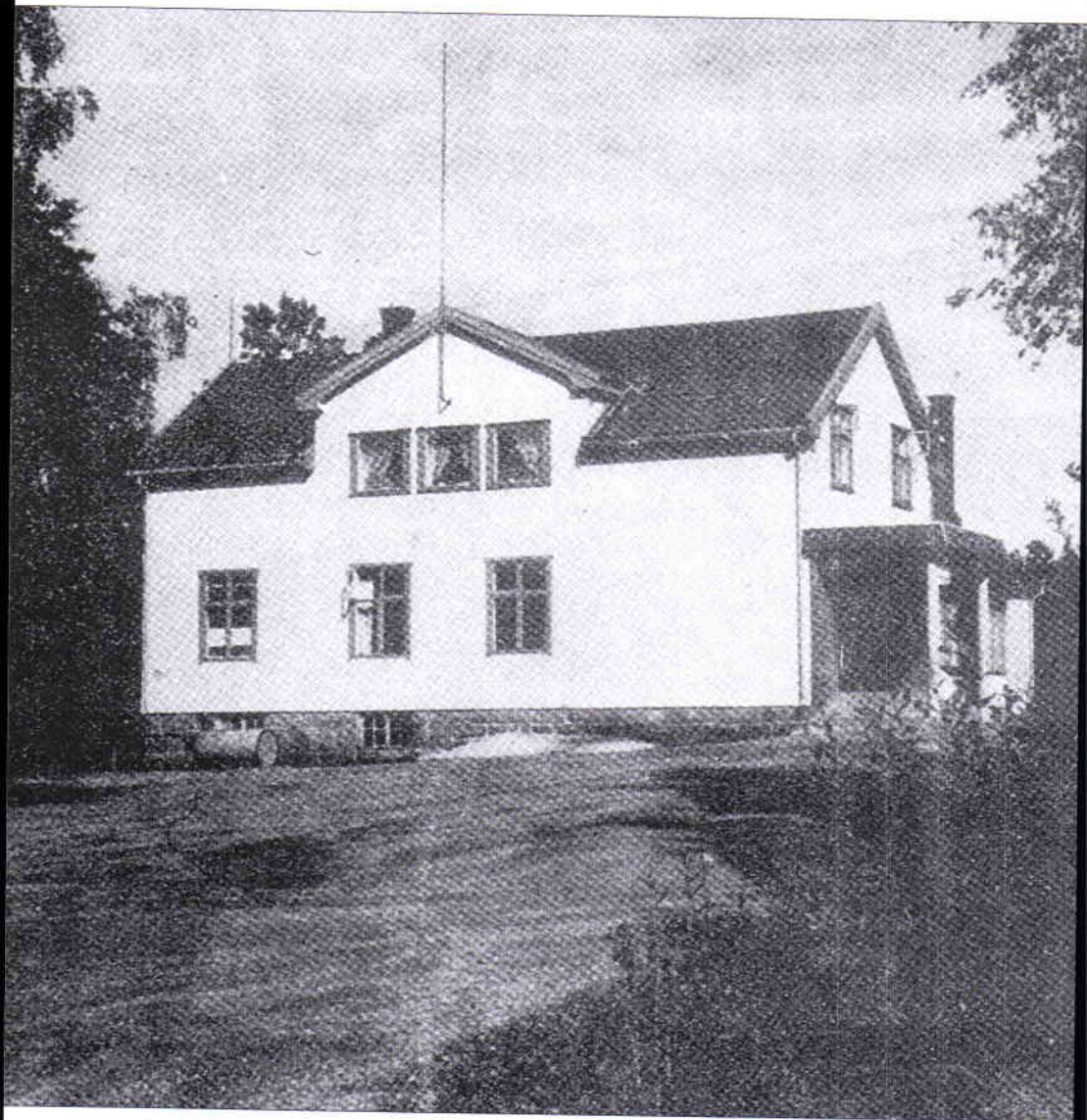
Selv om rektor Anders Steinsholt flyttet fra Nesodden da realskolen ble erstattet av ungdomsskolen, er han fortsatt levende interes-

sert i hva som skjer her. Han har en fantastisk hukommelse. Ingen elev er glemt av ham. Det fikk vi et sterkt bevis for da han for noen år siden deltok på et av møtene i Nesodden Historielag, samtidig som "gamle" elever viste at de ikke hadde glemt sin læremester.

Det er et tap for en bygd når mennesker som Steinsholt flytter ut. Med tanke på hva han utrettet på Nesodden, hadde han fortjent å få en plakett. Kanskje det kan være en oppgave for Nesodden Folkeopplysningsråd å sørge for det?

Ett er sikkert: Anders Steinsholt er ikke glemt av oss "gamle nesoddinge"!

"SOPELIMENS" redaksjon takker ham for bidrag og håper på fortsatt samarbeid.

Breidablikk – Ungdomslaget Fremads møte og festlokale på Myklerud slik det så ut i 1980-årene.

Til minne om kjære, gamle Breidablikk

Av Bjørg Gulbrandsen

Kalenderen viste 30. april år 2000. Dette var en av de første virkelige vårdagene. Lyttet man godt, kunne man høre gresset gro og løvet sprette. Fuglene sang, og en og annen humle surret forvirret omkring. En annen lyd brøt igjennom - sirener fra uttrykningsbiler. Hva var nå dette? Blikket løftet seg mot himmelen. Svart røyk veltet opp, og en ny lyd blandet seg med de i vårdagen - Breidablikk brenner!!! - Å, nei! - Dessverre var det sant.

Ungdomslaget Fremad ble stiftet 1912, men først i 1928 ble Breidablikk påbegynt og sto ferdig i 1929. Det første vaktmesterparet var Klara og Lars Gulbjørnrud.

Breidablikk var først og fremst Fremad's møte- og festlokale. Hvis veggene her kunne snakke, ble nok mang en historie og mang en hemmelighet røpet. Mange har danset brudevalsen her. Familieselskaper, minnesamvær, juletreffester, julebord - og ikke minst - Fremad's egne julebord, ofte med to generasjoner som gjester. På Breidablikk var liksom alle like gamle, eller skal vi si like unge.

Revyene, ofte med mye lokalt stoff vil bli husket av mange, selv om det nå tynnes i rekkene. I mange år var det fast kino på Breidablikk. I "trange" tider på Myklerud skole var Breidablikk god å ty til. Flere sangkor har opp gjennom tidene hatt både sine øvelser og avholdt konserter her. Mitt hjertebarn Myklerud Skolemusikk, sammen - både kor og korps - hadde sine konserter i dette huset.

Noe mindre hyggelig skjedde 9.april 1940, i det mange skadde fra

Den "røde hane" galer over Breidablikk denne milde vårdagen, 30. april 2000.

Dugnadsånden ble ikke flammenes rov. Breidablikk vil reise seg som fugl Føniks.

“Blücher” ble bragt til Breidablikk. Ikke alle de som ble bragt inn dit kom derfra i live.

Breidablikk ble stadig utbedret og reparert i takt med tiden. Den gamle utedoen ble revet og det kom tilsvarende fasiliteter innendørs med vannklosett. Den siste påbyggingen skjedde i 1990, da kom peisestuen. I underetasjen ble det innredet barnehage. God uteplass med lekeapparater og sandkasser gjorde alt perfekt også til dette formål.

Kort sagt, Breidablikk var stedet som kunne brukes til absolutt alt.

Dugnadsånden og lysten til gjøre noe, har i alle år vært levende. Det ble etter hvert opptil tre generasjoner som har tilbragt mange timer av sin fritid i dette huset. Jeg kan dessuten også si at ikke alle økonomiske utlegg ble refundert.

Ingen nevnt og ingen glemt! Breidablikk hadde liksom en plass i alles hjerter, både hos gamle og unge. Dessuten er det noe sosialt med dugnader. Alle arbeider mot et felles mål.

Det var vaktmesterleilighet i 2. etasje. Ofte var vaktmestrene fra det lokale miljø og de stelte 1. etasje som sin egen leilighet. Alt dette ble flammenes rov da den “røde hane” galte denne søndagen. Til al-

BREIDABLIKK KINO FAGERSTRAND	
Husk å spørre etter kinoens spilleprogram i billettluken.	VOKSNE Kr. 4,00 A 16040
<small>FABRITIUS, OSLO, 73.</small>	

les store glede overlevde Fremad's gamle fane. Den var oppbevart i det gamle maskinrommet i 1. etasje som var uskadd.

Jeg er imidlertid sikker på at Breidablikk stiger opp av asken som fugl Føniks - kanskje før dette leses.

Lykke til Fremad og Breidablikk.

Stenene i vannet – en legende fra moderne tid

Av Christian Sonefeldt

Tormod Granum som bodde i Bomansvik var en trivelig og humørfylt fisker med glimt i øyet. Vi hadde mye moro ved å være med på fiskeskøyta hans, A 2N, på fjorden en solblank sommerdag.

Intet var som å få henge etter vadbåten hans i tau så badebuksa ble sugd av oss under vannet.

Intet som å svømme under skøyta hans når gamle D/S "Ursvik" passerte så bølgene fikk skøyta til å gynte og vi guttunger fikk kjølen over korsryggen.

At vi overlevde ungdommen, på Bomansviks solfylte strender, var noen ganger et under.

Som pensjonist fortalte Tormod meg noe han og flere hadde observert når de lå ute på Bunnefjorden og fisket -

Når kirkeklokkene i Nesodden kirke klang, kunne de observere to stener på Oppegårdstranda, delvis liggende under vann. De lå og beveget seg - som om de fulgte takten fra kirkeklokkene. En slags vaing frem og tilbake, som om stenene enten gledet seg, eller ruet av sorg over ett eller annet. Tormod var helt seriøs når han fortalte dette. Og som den fantasifulle prest jeg er, kunne jeg ikke la være å spinne litt videre på dette.

Vår tid er jo så rasjonell, vi burde ta fantasien litt mer fatt. Kanskje løfter den oss litt ut av hverdagen og inn i noe som også kan være nyskapende - og likevel jordnært?

I år 970 kom to vikingskip seilende oppover fjorden til Viken. Ombord var de to jarlene Brimiskjar og Urgutjot. De var utsendt av Kong Harald, som sendte dem og deres hærer i et forsøk på å kristne Norge. Selv om kristenimpulsen hadde nådd Norge lenge før dette skjedde, levde fortsatt den gamle folketroen i mange nordmenns sinn. Man trodde på kollemenn, havfruer, troll og nisser, og ofret til dem for at livet skulle holdes i balanse, rett og fred kunne herske. Men da de første kristenimpulser nådde landet betød det en radikal omveltning av vikingenes liv. Å elske sin neste, være underlagt en Skaper som hadde tilkjennegitt sin holdning og godhet for sitt Skaperverk, slik Jesus åpenbarte, betød dengang som i dag en radikal omveltning i menneskenes liv. Visste man dette, kunne man ikke lenger herje, drepe, voldta - men grepet av dette nye, begynte man å bygge kirker for å utbre denne nye lære. Kjærligheten er blitt født i dem - selv for en viking ble det mer enn radikalt.

Da de første spede kirkeklokker klang sprakk trollene, for de tålte ikke lyden av kirkeklokker. Nisser og andre underjordiske vesener ble drevet bort med dåpsvann, og kollemenn som bodde i stein der, ble manet vekk ved vievann og eksorsisme. De to jarlene som ville innføre læren begynte - som barn av sin tid - med å true folk, straffe dem som ikke vendte om med represalier, tvinge ormer ned i halsen på folk, skjære av dem lemmer og brenne gårder. Tross midlene; de ville begynne et sted, enhver begynnelse skal man tross alt ikke forakte. Da deres to skip passerte Steilene, fór kollmennene som bodde i fjellet ut, så fjellveggen sprakk. Havfruen som bodde i mudderet ved Kirkevika rømte til havs, og alle trollene på Nesodden forsvant langt inn i landet. Nøkken som bodde i skogstjern og vann fór ned i de store dyp, der det ble skipskirkegård siden. Kort sagt, alle de ufysiske underjordiske vesener rømte Nesodden.

På Oppegårdssiden bodde det en bonde som fortsatt holdt hårdnakket på den gamle gudetroen. En ung og vakker datter hadde han, som gikk i gamle Gerdarud kirke og hørte messe, noe faren

selvsagt syntes ille om. Han truet henne, låste henne inne, brant henne med glødende jern og lot henne gå jernbyrd, for å få henne til å avsverge den nye læren, og enda moren gikk i mellom forsøkte den unge piken å rømme, men ble fanget og brakt tilbake. I kirken ble hun forelsket i en gutt fra Nesodden, bondesønn som ofte lå på fjorden med fiske. Han var kun sytten år, og brukte gjerne gamle Gerdarud de gangene han kunne nå til messe. De fikk godhet for hverandre de to og ønsket å gifte seg. Faren hadde imidlertid arrangert ekteskap for sin datter med en annen bonde inne fra Svartskog, som hadde to barn fra før. Han var enkemann, hadde mistet sin kone i en brann. Denne bonden var også fortsatt tilhenger av den gamle gudelæren.

Det gikk som det måtte gå. Gutten fra Nesodden og piken ble truet fra hverandre, og ville få straff om de møttes - noe de gjorde i all hemmelighet. Bunn ulykkelig sitter jenta en dag på vei til kirken i brudestas, tvunget til ekteskap. Hun ser i ettermiddagssolens gjen-skinn på Bunnefjorden, noe som likner en båt midt i solglimtet.

Brått ser hun at det må være hennes elskede. Men sollyset og refleksjonen får det til å se ut som om båten svever i luften, og midt i båten ser hun noe hvitt - som om det er en hvitkledd skikkelse som lyser mot henne. Og over hele scenen ser hun som om et lysende kors innrammer det hele. Hun blir grepet. Dette er Kristus som åpenbarer seg for henne. Samtidig er det hennes elskede. . . .

Vill av raseri og innestengt aggresjon kaster hun seg ut av vognen, renner ned gjennom den bratte skogen mot fjorden, mens faren og brudedefolket roper etter henne. Vill løper hun ned til den stenete stranden, roper fortvilet ut over fjorden. Gutten oppfatter ropene hennes, legger seg på årene og tar henne ombord akkurat i det faren og brudedefolket kommer til syne i skogkanten. De forsøker å skyve en båt ut i vannet etter dem for å hente dem tilbake, da brått lyden fra Nesoddens kirkeklokker klemter til vesper, og dermed ble de forvandlet til sten - de to trollene. De står der den dag i dag og vaier i takt med kimingen hver gang det ringer, som om de angrer sin forstenethet, og sin tvang mot kjærligheten, som om de roper om nåde, men må nå holdes innesperret som en konsekvens av sine onde gjerninger. . . .

Litt om Oksval

Av Per Nordal

Hit til Oksval kom munkene fra Hovedøya kloster - grunnlagt 1147, plyndret og brent 1532. Klosteret var eier av store jordeiendommer, bl.a. på den nord-østre delen av Nesodden.

Hvordan fikk så munkene råderetten over disse eiendommene? Det skjedde antakelig fordi bøndene her ville sikre seg pleie og stell i alderdommen. Munkene var jo snille og omsorgsfulle mennesker. Denne ordningen kan man si i realiteten var en form for pensjonsforsikring.

På eiendommene beitet buskapen. Munkene førte også med seg

Fra Hovedøya kloster.

Foto: Inger Røer

mange sjeldne planter og trær og satte ellers på mange måter varige spor etter seg. Da eneveldet ble innført i Norge fra 1660, la Kronen under seg alle eiendommene tilhørende klosteret og Kirken for øvrig. Etter hvert som staten trengte penger ble eiendommene - krongodset - solgt.

Stedsnavnet ble opprinnelig skrevet Oxval. Ox - for okse, og val - for valplass. Dvs. at oksene ble antakelig slaktet her på "Oxval" og kjøttet transportert inn til Hovedøya. Navnet kan også bety oksestranden eller oksekysten.

Da Bundefjord Dampskibsselskab fikk nytt dampskip i 1927, fikk det navnet Oksvald, og på bryggehusets navneskilt sto det Oxval helt frem til 1947. I dag skrives navnet Oksval, som også er fastsatt av offentlig myndighet.

Skoklefald gård dekket i sin tid hele nordre Nesodden, dvs. alt som lå nord for Berger. Oksval var tidligere husmannsplass under Skoklefald, står bl.a. oppført i matrikkelen fra 1723. Det Oksval vi kjenner i dag har sin opprinnelse fra 1898. Da begyn-

Oksvalstranden med pælebryggen for innlasting av is.

Oksval Brygge anno 1944. Kødannelse og vedopplag.

te eieren av Skoklefeldt gård å selge strandtomter til velstående borgere av hovedstaden som ønsket å bygge sommerhus. Tomtene var på 2 mål (2.000m²) og større med badestrand. De fleste bygget også badehus, og i noen av badehusene var det innebygget en badekum, som rett og slett var en sprinkelkasse til å heise opp og senke ned i sjøen. Det var ikke her store muligheter til å utvikle svømmeferdigheter. På denne tiden var det jo også slik at menn og kvinner ikke fikk bade sammen. . . .

Bebyggelsen gikk til å begynne med langs strendene, senere oppover mot Tangenveien og høydedragene rett opp for Oksval brygge, senere mot Ursvik. I dag ligger villaene tett i tett i de mest sentrale strøkene, men enkelte steder finner man fremdeles landlig idyll.

Munkene fra Hovedøya drev trolig også med saltbrenning på Oksval. Dette skjedde ved innkoking av sjøvann, og til dette arbei-

det var det behov for store mengder ved, noe det var nok av på Nesodden. Saltbrenningen her i landet opphørte på slutten av 1500-tallet da billig utenlandsk salt kom på markedet.

Eksport av is til bl.a. England og Tyskland startet omkring 1850 og nådde sitt høydepunkt i 1898. Oksval var også med i det eventyret som et av de største utskipningsstedene på Nesodden. Fra Skoklefeldtjernet ble det bygget en isrenne ned til Oksval, hvor isen ble lastet direkte ombord i frakteskuter, eller lagret i store ishus til neste vår eller sommer. Isblokkene ble lagret i sagflis. Senere ble isen også fraktet ned til Oksval med hest og slede. Frakteskutene som kom fra mottakerlandene, la til ved en pælebrygge som var bygget over skjæret ved den nåværende badestranden.

Oksval fikk båtforbindelse med hovedstaden i 1889. Og i slutten av desember måned 1888 gikk siste rutebåten fra Oksval brygge. Nesoddtangen var nå blitt hovedfergeleie.

Til slutt en historie som verserte da borettslaget Oksval I ble bygget i begynnelsen av 1950-årene. Situasjonen var den at kloakken fra borettslaget ble sluppet ut i Oksvalbekken med den følge at mange brønner i området ble forurenset. En av grunneierne sendte en prøve av brønnvannet til Folkehelsen, og skal ha fått følgende svar: Prøven er OK!, det finnes ingen antydning til eggehvite i denne urinen.

Kilde: Oksval Vel's jubileumsberetninger 1954, 1964, 1979.

Jeg minnes – kramkaren

Av Randi Moe

I dag vil vel de unge spørre: Kramkar, hva er det? Kort sagt, var det en mann som hadde sin forretning i en koffert. Kramkaren gikk rundt på landsbygda. Han vandret fra hus til hus og fallbød sine varer. Og varene var av forskjellig slag. For det meste var det varer som ikke alltid var å finne hos landhandleren.

Det var alltid spennende når kramkaren kom inn på kjøkkenet, plasserte kofferten på en stol og åpnet lokket. Som unger var vi veldig nysgjerrige etter å se hva den inneholdt. I sirlig orden lå varene. Det var trådsneller, lisser, bånd og strikk. Vinsler med stoppegarn i forskjellige farger. Sy- og stoppenåler, sikkerhetsnåler. For oss jentunger var hva kofferten inneholdt av hårspenner og silkebånd, til bruk som sløyfer i håret av stor interesse.

Når det nærmet seg jul, var utvalget av varer litt mer variert. Det kunne være noen små flasker med parfyme, broderier og fingerbøl.

Kramkaren var en hyggelig kar. Han hadde alltid en historie å fortelle. Historier han hadde samlet på sine vandringer gjennom årene. Han hadde sine faste ruter, og kom alltid igjen til sine "faste" kunder, dersom han ikke ble avvist - det hendte nok.

Beløpet det ble handlet for i hvert hus var ikke stort. Det ga vel et noenlunde utkomme for kramkaren, og for husmødrene en god hjelp i en tid da det ikke var så lett til en hver tid og nå fram til de forretninger som muligens kunne føre de samme vareslag som de kramkaren kunne tilby. Han var, kort sagt, et supplement til landhandleriet. For oss som har opplevd kramkarens besøk er det et hyggelig minne. Som så mange andre yrkesbetegnelser, er også betegnelsen kramkar forsvunnet.

*«Sopelim»-utvalget
takker alle som har
bidratt med
stoff og bilder til
årets utgave.*

*Ingen nevnt
– men ingen glemt*